

Civilsamhällets bidrag till integration i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar

Gabriella Elgenius

Denna policy brief sammanfattar slutsatser från det pågående projektet "Rethinking Integration: en komparativ studie om civilsamhället i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar som karaktäriseras av mångfald", som syftar till att analysera på vilka sätt civilsamhället bidrar till integration. Resultaten visar att civilsamhället tydligt bidrar till integration genom mångsidiga och behovsanpassade aktiviteter, vilket pekar på vikten av att uppmärksamma dessa initiativ och överväga att stärka stödet. Projektet finansieras av Vetenskapsrådet och leds av Gabriella Elgenius, professor vid Göteborgs universitet, i samarbete med Juta Kawalerowicz, forskare vid Stockholms universitet, och Jenny Phillimore, professor vid Birminghams universitet.

Bakgrund och syfte

Trots att vi vet relativt lite om civilsamhällets arbete i bostadsområden som karaktäriseras av socioekonomiska utmaningar och mångfald så har det, i tidigare forskning, ofta gjorts antaganden om att dessa områden präglas av ett frånvarande civilsamhälle och bristande frivilliginsatser. För att överbrygga denna kunskapslucka har vi i detta projekt använt oss av olika metoder och material – kvantitativa och kvalitativa – för att undersöka både

formella och informella civilsamhällesinitiativ som ofta förbisetts i tidigare forskning. Denna text bygger på material från fem bostadsområden med socioekonomiska utmaningar i Sverige¹, och på jämförelser med ytterligare två bostadsområden i England. Det totala urvalet inkluderar fallstudier och intervjuer med över 200 individer som på olika sätt är involverade i civilsamhället i Sverige och England, varav över 100 representerar olika civilsamhällesinitiativ i Sverige.

Med civilsamhället avses här icke-vinstdrivande verksamheter, dvs. föreningar, stiftelser, sociala företag (företag vars huvudsakliga mål är samhällsnytta och inte ekonomisk vinning) och informella initiativ som direkt eller indirekt arbetar för att främja inkludering och integration. Informella initiativ har identifierats genom en metod som kallas "micro-mapping at street-level" (Soteri-Proctor och Alcock, 2012) och innefattar exempelvis läxhjälpgrupper, olika former av nätverk för kvinnor, lokala aktörer och hyresgäster, vilka bidrar till civilsamhället men inte är registrerade föreningar. Intervjuer med lokala aktörer har också bidragit till en mer samlad kunskap om liknande initiativ. Integration förstås här som en kontextspecifik och multidimensionell process vilken omfattar olika indikatorer som arbete, bostad, fritid, hälsa och omsorg och utbildning, och innefattar ett delat ansvar av stat, myndigheter, privata företag, och civilsamhälle samt enskilda individer (Ndofor-Tah, Strang, Phillimore, Morrice m.fl., 2019). Begreppet "integration" kan således referera till individer med eller utan utländsk bakgrund eller en historia av migration (Elgenius, Frank, Omanović och Berglund, 2023).

Tidigare forskning

Att civilsamhällets aktiviteter och åtgärder kan stödja integrationsprocessen har uppmärksammats i olika sammanhang (Vertovec, 2019; 2007; Elgenius, Phillimore, Borkowska och Kawalerowicz, 2022; Elgenius, 2023) men det råder ingen enighet om vem som ska ansvara för integration eller vilka grupper som bör stå i fokus för dessa insatser (Saggat och Sommerville, 2012).

---

¹ Urvalet för bostadsområden med socioekonomiska utmaningar har gjorts efter följande principer: arbetslöshet och mångfald ligger på en nivå över närmaste stads genomsnitt och med flest civilsamhälleföreningar. Majoriteten av dessa bostadsområden fanns på polisens lista över så kallade "utsatta områden" vid urvalstillfälle (se exempelvis BRÅ, 2021; BRÅ, 2018; Söderström och Ahlin, 2018).

Internationell forskning har ofta beskrivit socioekonomiskt utsatta områden som ett civilsamhällevakuum i jämförelse med välbärgade områden (McDonnell, Mohan och Norman, 2020; Borkowska, Kawalerowicz, Elgenius och Phillimore, 2023). Dock är bilden av civilsamhället i dessa områden ofullständig (MUCF, 2017) eftersom tidigare forskning i huvudsak har fokuserat på registrerade föreningar och förbisett informella initiativ (McCabe och Phillimore, 2017; McCabe, Phillimore och Mayblin, 2010) och olika hybridlösningar inom civilsamhället och mellan civilsamhälle, välfärdsstat och sociala företag (Elgenius och Kawalerowicz). Informella initiativ är särskilt intressanta eftersom de, under gynnsamma förhållanden, kan växa till föreningar med egna resurser, ofta är lokalt förankrade och organiserade för och av den lokala befolkningen (Elgenius, Olsson och Yosuf, 2023). I England fann exempelvis forskare 58 informella initiativ i ett mångkulturellt bostadsområde (Soteri-Proctor och Alcock, 2012). Andra studier har också utmanat gängse idéer om ett frånvarande civilsamhället i exempelvis Östeuropa (Jacobsson och Korolczuk, 2017).

Föreställningen om ett frånvarande civilsamhälle i förorter stämmer ofta inte överens med verkligheten eftersom civilsamhället fyller viktiga funktioner där statliga och privata insatser är otillräckliga (Kings, 2011). Det lokala aktörskapet, samarbeten mellan olika lokala aktörer och delandet av resurser spelar en central roll men tenderar att förbises (Elgenius, 2023). Forskningen har även pekat på olika diskriminerande praktiker som påverkar möjligheter till att erhålla bidrag (Piper, 2018) och som i regel gynnar större organisationer. I vårt material reflekterar civilsamhällets representanter ibland utifrån dimensionen inifrån-utifrån och vikten av lokal förankring.

Det råder inte heller någon enighet om begreppet integration, vem som ska ansvara för denna och vem som står i fokus. Integrationsforskningen har också till stor del fokuserat på arbete och integrationspolicies har kritiserats för att vara förenklade och normativa (Schinkel, 2018; Larin, 2019) och för att förbise ojämlika förutsättningar på arbetsmarknaden, vilka är väldokumenterade. Dessa ojämlikheter uppstår ofta som ett resultat av bakomliggande faktorer som ojämlik behandling och diskriminering kopplat till individers bakgrund (Heath och Cheung, 2006; 2007; Jonsson, 2007; Khattab och Modood, 2015; Elgenius m.fl., 2023; Holmlund, Sjögren och Öckert, 2019). Ytterligare komplexitet tillkommer genom att dessa ojämlika villkor delvis överförs till barn av invandrande individer, trots investeringar i

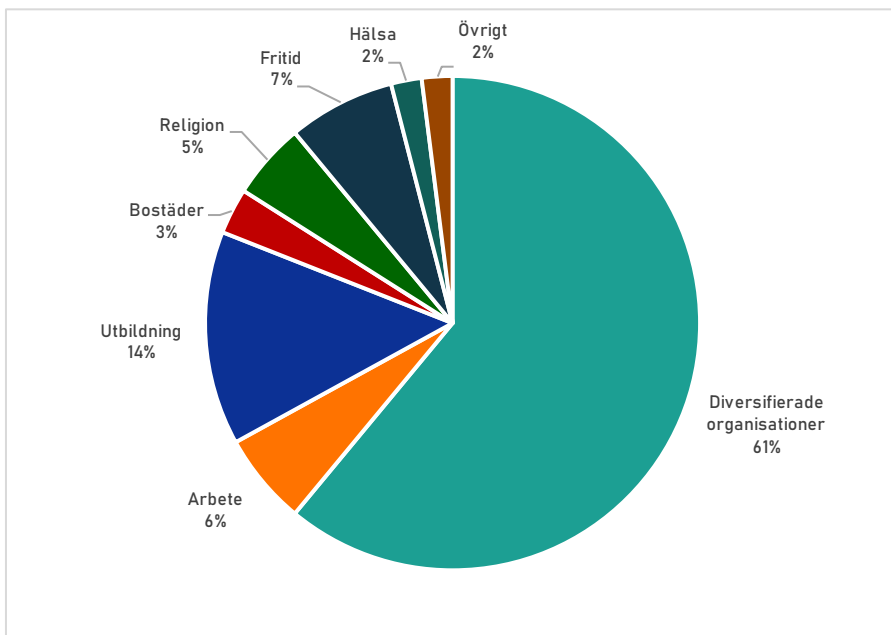
utbildning (Jonsson, Mood och Treuter, 2022). Slutsatser som dessa motiverar ett skifte i fokus mot att utforska och förbättra de aktiviteter som syftar till att stärka möjligheterna för invånare i områden med socioekonomiska utmaningar att etablera sig på arbetsmarknaden.

Resultat

Nedan presenteras några resultat från den pågående studien om hur civilsamhället arbetar för att främja integration, inkludering och delaktighet. Figur 1 och 2 illustrerar dessa resultat.

I Figur 1 ser vi en sammanställning av alla formella föreningar, stiftelser, sociala företag och informella initiativ som på något sätt arbetar för att främja inkludering. De flesta diversifierade organisationer ägnar sig åt olika aktiviteter såsom utbildning, arbete, fritid, rådgivning och stöd i kontakten med myndigheter, rättigheter och säkerhetsfrågor. Sammantaget ser vi att civilsamhället i områden med socioekonomiska utmaningar prioriterar utbildning, fritid och arbete. Civilsamhällets organisationer samarbetar också med skolor, bibliotek, vårdcentraler och bostadsbolag.

Figur 1. Civilsamhällets arbetsätt

Civilsamhället präglas alltså av mångsidighet och förmågan att anpassa sig efter individens och samhällets behov. Organisationer utvecklar och erbjuder aktiviteter efter behov och når på så sätt ut till flera olika grupper. En av de vanligaste kombinationerna för fleraktivitetsorganisationer (ovan diversifierade organisationer) är utbildning, arbete och fritid.

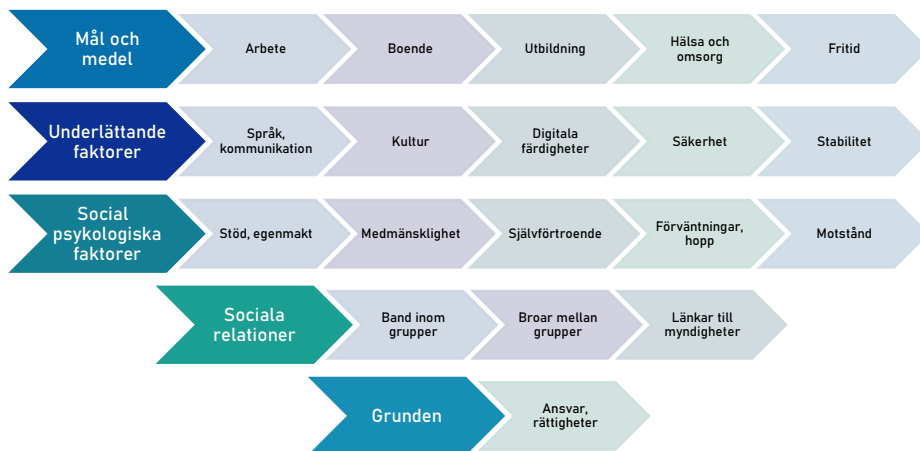
Civilsamhället spelar en aktiv roll i att främja skolgång och anställningsmöjligheter genom en rad aktiviteter och initiativ. Dessa inkluderar läxhjälp för barn och vuxna, språkkaféer som främjar språkinläring och utbyte samt olika insatser för att främja högre utbildning och arbete, såsom stöd i CV-skrivande, och dessutom hjälp att förmedla praktik- och traineeplatser.

Vi finner även ett utbud av ledarskapsutbildningar, mentorprogram, träning för projektledning och entreprenörskap i olika former där fokus kan vara att bygga nätverk inom olika sektorer. Större organisationer och stiftelser bidrar även med viktigt stöd till mindre organisationer och informella initiativ. Dessa stöd kan innefatta att dela ekonomiska resurser och lokaler, ge organisatoriskt stöd och tillhandahålla utbildning i demokrati och nätverksskapande. Genom dessa aktiviteter hjälper civilsamhället till att minska sociala avstånd och erbjuder individer möjligheter att använda sina befintliga kunskaper såväl som att utveckla nya kompetenser (Pemberton, Elgenius, Falge, Goodson m.fl., 2023; Everyday Integration, 2022).

Att civilsamhället erbjuder ett individanpassat arbetssätt är centralt ur ett integrationsperspektiv och pekar på viktiga principer såsom ett holistiskt arbetssätt, flerdimensionalitet där fokus ligger på att processen ska vara behovsbaserad och anpassad för att effektivt möta användarnas unika situationer.

Figur 2, som är en vidareutvecklad modell ursprungligen inspirerad av Ager och Strang (2008) och Ndofor-Tah m.fl. (2019), visar integration som en mångfacetterad process. Modellen identifierar fem centrala domäner och nitton indikatorer för integration där grunden utgör ansvar såväl som rättigheter. Inom de tre första domänerna kan vi, i vår pågående analys av materialet, se att civilsamhället spelar en avgörande roll, ofta genom att fylla luckor som tidigare hanterats av välfärdsstaten.

Figur 2. Ett ramverk för integration

Källa: Vidareutvecklad modell ursprungligen inspirerad av Ager och Strang (2008) och Ndofor-Tah m.fl. (2019).

Det som sticker ut i materialet i förhållande till modellen ovan är betydelsen av socialpsykologiska faktorer i civilsamhällets arbete för integration, såsom stöd, medmänsklighet, förväntningar, hopp och motstånd. Det lokala civilsamhället har exempelvis inte sällan en målsättning att motverka vad som uppfattas som en ensidig debatt om "utsatta områden" genom att förändra narrativet och bidra till positiva förväntningar eller stöd i olika former. Sammantaget hittar vi någon aspekt av de socialpsykologiska faktorerna ovan i över 90% av materialet. Längst ned i figur 2 finns de grundläggande byggstenarna dvs. rättigheter, juridiska förhållanden och det delade ansvaret.

Slutsatser och rekommendationer

Den pågående forskningen dokumenterar ett hårt arbetande civilsamhälle som bidrar till att främja inkludering och deltagande, framför allt genom att erbjuda en rad aktiviteter, kompetensutveckling och nätverksbyggande. Men civilsamhället möter också stora utmaningar, inte minst när det gäller att säkerställa tillgången till nödvändiga resurser.

För att förstå civilsamhällets bidrag till integration och inkludering är det viktigt att beakta dess många olika former. Informella initiativ spelar en central roll i lokalsamhällena och bör inte förbises. Ett exempel på detta är ett informellt nätverk som växte från att erbjuda läxhjälp till 15 barn till att nu stödja cirka 750 barn med över 8000 läxhjälpbesök per år. Denna organisation utvecklades genom föräldraengagemang, samarbete mellan olika lokala aktörer, delade expertresurser och extern finansiering (Elgenius, Olsson och Yosuf, 2023). Framgångsrika exempel pekar på vikten av att skapa stödjande och möjliggörande strukturer och kontextanpassande lösningar som frångår endimensionella perspektiv på integration och i stället ser denna som en multidimensionell process (Phillimore, 2021).

Civilsamhällets arbetsmetoder vilar på inkluderande organisationsformer och lokal förankring. Genom att fokusera på flerdimensionella aktiviteter och ett holistiskt arbetssätt kan civilsamhället möta specifika behov och bidra till delaktighet och inkludering. För att stärka civilsamhällets möjligheter att göra detta bör följande åtgärder främjas:

- 1. Förenkla möjligheten för civilsamhällesorganisationer att söka finansiering.** Det finns en rad olika aktörer från vilka ideella organisationer i Sverige kan söka finansiering för sin verksamhet. Utöver de kommunala bidragen fördelas statsbidrag och EU-bidrag via en rad olika myndigheter. Det finns även flera privata stiftelser från vilka ideella aktörer kan söka pengar. Att söka medel, oavsett finansieringskälla, är ofta en tidskrävande och administrativt betungande uppgift som kan vara svår att axla för mindre organisationer med begränsade resurser. Genom att exempelvis låta en myndighet få ett samlat ansvar för organisatoriskt och administrativt stöd skulle dessa processer kunna förenklas och effektiviseras till gagn för ideella aktiviteter och verksamheter.
- 2. Underlätta utvärderingar.** Organisationer med begränsade resurser har ofta en liten eller ingen möjlighet att mäta hur effektiva deras aktiviteter är. Att bidra med ett organisatoriskt stöd för utvärdering och redovisning vore därför till gagn för både civilsamhällets aktiviteter och samhället i övrigt.
- 3. Säkerställ adekvat finansiering och resurser för det lokala civilsamhällets organisationer och framhäv vikten av lokal förankring.** Aktiviteter som är starkt förankrade i lokalsamhällena,

bidrar till att främja kontextbaserade och behovsanpassade aktiviteter vilka också indikerar att det finns behov som inte möts av välfärdsstaten. Det civila samhället besitter en expertis som bör värdesättas och kan delas genom inkluderande organisationsformer.

4. **Uppmuntra och värdesätt informella initiativ.** Stöd informella initiativ och nätverk, då de visat sig vara effektiva i att nå ut till och engagera lokalsamhällen och kan växa till organisationer med egna medel i möjliggörande strukturer och långsiktiga partnerskap.
5. **Utveckla processinriktade partnerskap och samarbeten.** Främja samarbete mellan civilsamhället, privata aktörer, offentliga myndigheter och högskolor och universitet som kan bidra med olika kompetenser och resurser. Att dela resurser med civilsamhället är avgörande och kan ske genom samverkan om lokaler, kunskap, nätverk och personal.
6. **Utveckla samarbeten som främjar lokal förankring.** Ett exempel är medborgarforskning som kan ske i samarbete med universitet, högskolor och andra organisationer (Elgenius, Olsson och Yosef, 2023; Pemberton, Elgenius, Falge, Goodson m.fl., 2023)
7. **Främja individanpassade och mångdimensionella program.** Understryk vikten av individanpassade program som tillhandahåller ett holistiskt stöd och tar hänsyn till deltagarnas unika behov och förutsättningar.
8. **Stöd lokala aktiviteter och utbildningsprogram.** Uppmuntra utveckling av lokala aktiviteter och utbildningsprogram som kan stödja föreningar såväl som individer. Dessa inkluderar ledarskapsprogram, organisationsstöd, demokratiutbildningar, läxhjälp, språkundervisning och entreprenörskapsinitiativ.
9. **Öka civilsamhällets synlighet.** Lokala myndigheter kan etablera hemsidor där civilsamhällets olika organisationer bidrar med information om sina intresseområden för att öka synligheten för boende såväl som andra organisationer, myndigheter och företag.
10. **Erkännande.** Uppmärksamma goda exempel på arbetsmetoder, initiativ, föreningar och individer.

Referenser

- Ager, A. och Strang, A. (2008). Understanding integration: a conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21 (2): 166–91.
- Brottsförebyggande rådet, BRÅ. (2021). Nationella trygghetsundersökningen - resultat på kommunal nivå: En sammanställning av centrala resultat från NTU 2019–2020.
- Brottsförebyggande rådet, BRÅ. (2018) Utvecklingen i socialt utsatta områden i urban miljö 2006–2017. En rapport om utsatthet, otrygghet och förtroende utifrån Nationella trygghetsundersökningen Rapport 2018:9
- Elgenius, G. (2023). Civil Society's Role for Inclusion in Conditions of Socio-Economic Vulnerability and Diversity. I L. Lessard-Phillips, A. Papoutsis, N. Sigona & P. Ziss (red.), *Migration, displacement, and diversity* (pp. 274–281). Oxford: Oxford Publishing Services.
- Elgenius, G., Phillimore, J., Borkowska, M., och Kawalerowicz, J. (2022). Problematising concepts and methods for civil society research in superdiverse neighbourhoods. *Voluntary Sector Review*, 14 (3), 480–497 <https://doi.org/10.1332/204080521X16539125679789>
- Elgenius, G., Frank, D., Omanović, V., och Berglund T. (2023). Transmitted inequalities? The second generation and migration history penalties on the Swedish labour market. I T. Berglund och Y. Ulfsdotter Larsson (red.), *Scrutinizing Polarization*. Routledge. Open access. Under bearbetning.
- Elgenius, G., och Kawalerowicz J. How accurate are administrative official records? Micro-mapping civil society activity in diverse areas. Under bearbetning.
- Elgenius, G., Olsson, A., och Yosuf, A. (2023). Lokal mobilisering i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar – läxhjälp, lokal samverkan och en modell för gräsrotsorganisering. *Forskningsrapporter i sociologi*, nr 149, Göteborgs universitet. Open access.
- Everyday Integration (2022). 'The Bristol integration framework: the everydayintegration project', University of Bristol and partners, tillgänglig på: www.everydayintegration.org.uk.
- Heath, A.F., och Cheung SY. (red.), (2006). *Ethnic penalties in the labour market: Employers and discrimination*. London: Department for Work and Pensions. Research Report No. 341.

Heath, A.F., och Cheung SY. (red.), (2007). *Unequal Chances: Ethnic Minorities in Western Labour Markets*. Oxford: Oxford University Press.

Holmlund, H., Sjögren, A. och Öckert, B. (2019). Jämlikhet i möjligheter och utfall i den svenska skolan (Bilaga 7 Långtidsutredningen 2019). SOU 2019:40.

Jacobsson, K., och Korolczuk, E. (red.), (2017). *Civil Society Revisited: Lessons from Poland*, Oxford: Berghahn Books.

Jonsson, J.O. (2007). The Further They Come, The Further they Fall? First- and Second-Generation Immigrants in the Swedish Labour Market. I A.F. Heath & SY. Cheung (red.), *Unequal Chances: Ethnic Minorities in Western Labour Markets* (s. 451-507). Oxford: Oxford University Press.

Jonsson, J.O., Mood, C. och Treuter, G. (2022) *Ungas integration i Sverige*. <https://ungasintegration.se/>

Khattab, N., och Modood, T. (2015). Both Ethnic and Religious: Explaining Employment Penalties Across 14 Ethno-Religious Groups in the United Kingdom. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 54(3), 501–522.

Kings, L. (2011) *Till det lokalas försvar: civilsamhället i den urbana periferin*. Arkiv förlag.

Larin, J., S. (2020). Is it really about values? Civic nationalism and migrant integration, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46:1, 127-141. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2019.1591943>

McCabe, A. Phillimore, J. & Mayblin, L. (2010). Below the radar' activities and organisations in the third sector: a summary review of the literature. University of Birmingham. http://epapers.bham.ac.uk/796/1/WP29_BTR_Literature_review_-_McCabe,_Phillimore,_Mayblin_Jan_10.pdf

McCabe, A. och Phillimore, J. (2017). Below the radar? Community groups and activities in context. I A. McCabe & J. Phillimore (red.), *Community Groups in Context: Local Activities and Actions* (s. 7–26). Bristol: Policy Press.

McDonnell, D., Mohan, J., och Norman, P. (2020). Charity Density and Social Need: A Longitudinal Perspective. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 49(5), 1082–1104. <https://doi.org/10.1177/0899764020911199>

Midtbøen, A. H. (2015). Ethnic Penalties in Western Labour Markets: Contributions, Explanations, Critiques. *Nordic Journal of Migration Research*, 5(4): 185–193.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällefrågor, MUCF. (2017). Utvecklingen av ideella förenings villkor. Civila samhällets villkor 2016 med fokus på föreningar i utsatta områden. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Ndofor-Tah, C., Strang, A., Phillimore, J., Morrice, L., Michael, L., Wood, P., Simmons, J. (2019). Home Office indicators of integration framework 2019: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1074688/home-office-indicators-of-integration-framework-2019-horr109.pdf

Pemberton, S., Elgenius, G., Falge., C., Goodson., L. Aziz, A., Berchem, D. Ciytak, B. (2023). Empowering Cities of Migration, New Methods for Citizens Involvement and Socio-spatial Integration. *Research Reports in Sociology*, Nr 149 2023, <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/79238>

Penninx, R., och Garcés-Mascreñas, B. (2016). Integration Processes and Policies in Europe: Contexts, Levels and Actors. IMISCOE Research Series. Springer.

Phillimore, J. (2021). Refugee-Integration-Opportunity Structures: Shifting the Focus From Refugees to Context, *Journal of Refugee Studies*, 34 (2) 1946–1966, <https://doi.org/10.1093/jrs/feaa012>

Piper, N. (2018). *Racism, Nationalism and Citizenship: Ethnic Minorities in Britain and Germany*. London: Routledge.

Saggar, S. och Somerville, W. (2012). Building a British model of integration in an era of immigration: policy lessons for government, Migration Policy Institute <https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/UK-countrystudy.pdf>.

Schinkel, W. (2018). Against 'immigrant integration': for an end to neocolonial knowledge production. *Comparative Migration Studies*, 6:31. <https://doi.org/10.1186/s40878-018-0095-1>

Soteri-Proctor, A och Alcock, P. (2012), 'Micro-mapping: what lies beneath the third sector radar?', *Voluntary Sector Review*, vol. 3, no. 3, pp. 379-398. <https://doi.org/10.1332/204080512X658072>

Söderström, M., och Ahlin, S. (2018). Utvecklingen i socialt utsatta områden i urban miljö 2006–2017: En rapport om utsatthet, otrygghet och förtroende utifrån Nationella trygghetsundersökningen. Brottsförebyggande Rådet 2018:9, Stockholm.

Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies*, (30)6, 1024-1054, <https://doi.org/10.1080/01419870701599465>

Vertovec, S. (2019). Talking around super-diversity, *Ethnic and Racial Studies*, (42)1, 125-139, <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1080/01419870.2017.1406128>

Civilsamhällets bidrag till integration i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar

Gabriella Elgenius

Delmi Policy Brief 2023:12
Stockholm 2023
ISBN 978-91-89701-49-6

Denna policy brief har tagits fram som ett samarbete mellan Delmi och Vetenskapsrådet i syfte att synliggöra forskning som beviljats medel från Vetenskapsrådet. Vetenskapsrådet driver på uppdrag av regeringen ett 10-årigt nationellt forskningsprogram inom migration och integration. Syftet med programmet är att stärka forskningen inom området och främja tillgängliggörande och spridning av forskning, för att därmed skapa goda förutsättningar för forskningens medverkan till att möta samhällsutmaningar avseende migration och integration. För mer information, se <https://www.vr.se/nfpmigint>

Författaren ansvarar själv för innehåll, slutsatser och policyrekommendationer

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17